

მერმუშოვსკი

მერეჟკოვსკის სახელი მჭიდროდ არის დაკავშირებული გონებრივ, ემოციურ ან უბრალოდ კულტურულ მოძრაობასთან, რომელიც წარმოიშვა რუსეთში გასული საუკუნის ბოლოს. ამ მოძრაობას რამდენიმე სახელი აქვს: მეტსახელი, რომელიც დამამცირებელი გახდა - „დეკადენტობა“, ორჭოფული, ბუნდოვანი - „მოდერნიზმი“, ლიტერატურული განმარტება - „სიმბოლიზმი“. კრიტიკოსებმა არაერთხელ მიუთითეს ამ ცნებების განსხვავებულობაზე და განმარტეს, მაგალითად, რატომ არ იყო დეკადენტობა სიმბოლისტური, ხოლო სიმბოლიზმი დეკადენტური. მაგრამ ასეთმა დაყოფამ მაინც და მაინც არ გაამართლა. ხის ტოტები იმდენად გადახლართული იყო ერთმანეთში, რომ ამ მოხატულობაში გარკვევა ძალიან რთული აღმოჩნდა. ამ ერთმა, ერთადერთმა შემოქმედებითმა ენერგიამ ოთხმოცდაათიან წლებში ლიტერატურაში გამოცოცხლება გამოიწვია... რა თქმა უნდა, იმდროინდელ მწერლებს შორის იყვნენ ვიწრო, შეზღუდული სულისა და აზროვნების მქონე ადამიანები, მაგრამ იყვნენ სხვებიც, რომლებმაც ამ მოძრაობას შესძინეს სულიერი სერიოზულობა, დაძაბულობა და სილადე.

შეზღუდულობას განასახიერებდა ბრიუსოვი. შეიძლება, სწორედ ამიტომ აღმოჩნდა იგი პირველ ხანებში ასე იღბლიანი. სწორედ ამიტომ ადვილად, ვინმეს მხრიდან შეწინააღმდეგების გარეშე, მოირგო „მეტრის“ მდგომარეობა: ბრიუსოვი სხვებზე უფრო გასაგები და გულზეადი აღმოჩნდა, თუმცა, ფაქტობრივად, კულტურტრეგერობით შემოიფარგლებოდა. „ადრე ცუდ ლექსებს წერდნენ - ჩვენ, ბატონებო, პოეტური ხელოვნება დიდი ოსტატებისგან უნდა ვისწავლოთ, რომლებიც უარყვეს, და კარგი ლექსები უნდა დაწეროთ“. — „ჩვენთან უმეტესად გლეხებსა და ერობაზე ლაპარაკობენ, დასაგლეთში ამ დროს იქმნება ახალი ხელოვნება. მოდით ჩვენც გამოვიჩინოთ ყურადღება ამ ახალი ხელოვნებისადმი“ ... ამის ათვისება ადვილი იყო, ადვილ წარმატებას ჰპირდებოდა, ბრიუსოვმა იცოდა, რა უნდოდა - და ძალაუფლების მოპოვება მისთვის მარტივი აღმოჩნდა. მაგრამ მას არასოდეს არ ჰქონდა ჭეშმარიტი ძალაუფლება მთელ მოძრაობაზე, მოგვიანებით კი ბუნტმა იფეთქა, არა მისი ტირანის წინააღმდეგ, არამედ

უბრალოდ წესრიგის აღსადგენად ლიტერატურაში. აღმოჩნდა, რომ საგანმანათლებლო მისიის გარდა, მას არაფერზე პრეტენზიის უფლება არ ჰქონდა, რომ მისი გონება ღარიბი, და გარკვეულწილად, უზნეო იყო, მიუხედავად ბრწყინვალე გამოსვლებისა. ეს ახლა არ მომხდარა, არამედ ორმოცი წლის წინ, ჯერ კიდევ იმ დროს, როდესაც ბრიუსოვის პოეტური ნიჭი უკვე იწყებდა ჭკნობას. თუ არ ვცდები, 1910 წელს, სამახსოვრო კამათში პოეტური „გვირგვინის“ ან „შარავანდელის“ შესახებ, ვიჩხვლა ივანოვი და ანდრეი ბელიმ მოწიწებით, მაგრამ მტკიცედ მიუთითეს ბრიუსოვს მისი ადგილი ახალ რუსულ ლიტერატურაში. ბრიუსოვმა მიიღო ეს მითითება *bonne mine au mauvais jeu*, და განაცხადა, რომ მთელი ცხოვრება მას სურდა ყოფილიყო პოეტი და „მხოლოდ პოეტი“, და მფარველობაც კი გაუწია მის, ბრიუსოვის ვიწრო პლატფორმაზე შექმნილ ისეთ მიმდინარეობებს, როგორცაა აკმეიზმი და ფუტურიზმი. მაგრამ სამუდამოდ გულნატკენი დარჩა.

არსებითად, კულტურტრეგერი იყო მერეჟკოვსკი. მანაც დაიწყო „ვეროპის აღმოჩენა“, ამასთან, ბრიუსოვზე ადრე. სწორედ იგი დარჩა შეძრწუნებული ჩვენი „მახინჯი, ნახევრად ბარბაროსული ცივილიზაციით“, როდესაც საზღვარგარეთიდან რუსეთში ბრუნდებოდა, და ამან დააფიქრა „რუსული ლიტერატურის დაცემის მიზეზებზე“. მერეჟკოვსკიმ ეს-ეს არის შეიტყო უცნაური ახალი ბრძენის ნიცმეს შესახებ, რომელმაც საბოლოოდ „ახლებურად გადააფასა ღირებულებები“, ეს-ეს არის დაიხეპირა ვერლენის მშვენიერი, მაგრამ „სამოქალაქო მწუხარებას“ მოკლებული ლექსები, და ამის შემდეგ, როდესაც მან რომელიღაც მშობლიური სქელი ჟურნალი სკაბიჩევსკის მორიგ სტატიას გადაშალა, სასოწარკვეთაში ჩავარდა... მაგრამ, რა თქმა უნდა, მერეჟკოვსკი ამ თვისებებით არ შემოიფარგლება - და ისეთი ნაცნობი სიტყვების ერთმანეთთან დაკავშირებაც კი, როგორცაა „კულტურული როლი“, მასთან მიმართებით ჟღერს რამდენადმე ზედაპირულად და აბსურდულად. რა თქმა უნდა, კულტურულ როლს ასრულებდა! მაგრამ რა მნიშვნელობა ჰქონდა ამას? იყო რაღაც სხვა, რაღაც ბევრად მნიშვნელოვანი და არსებითი. მიუხედავად მისი ევროპულობისა, მერეჟკოვსკი ტიპური რუსი მწერალია, როგორც ტიპურად რუსული იყო მთელი „მისი“ მოდერნისტული ხაზი, ბლოკთან და ანდრეი ბელისთან ერთად, რომელიც ბევრი რამით არის მასზე დავალებული.

შეიძლება სხვადასხვაგვარად შეფასდეს რევოლუციამდელი პერიოდის რუსული ლიტერატურა. შეიძლება დაადანაშაულო იმაში, რომ განუდგა კლასიკურ რუსულ ტრადიციებს, ან აღინიშნოს მისი სტილისტური და ემოციური თავდაუჭერლობა, ან დაიგმოს იდეების გარკვეული ბუნდოვანება ... მაგრამ მაინც უდავოა: მას ჰქონდა რაღაც მაგიური, ძლიერი გავლენა თაობაზე, დიახ, მთელ თაობაზე. დავუშვათ, რომ ეს იყო „ავადმყოფი“ თაობა, როგორც მას მაშინ ხშირად ახასიათებდნენ და ახლაც ახასიათებენ საბჭოთა რუსეთში, თუმცა სხვა ტერმინების გამოყენებით, მაგრამ იგივე მნიშვნელობით. დავუშვათ, რომ ის იყო ზედმეტად ქალაქური და ბუნებისგან მოწყვეტის ყველა მიმე და დამღუპველი შედეგის მატარებელი. დავუშვათ, რომ ნამდვილად შეიძლება მოვუძებნოთ ახსნა მის განწყობას ეპოქის პოლიტიკური და სოციალური პირობებიდან გამომდინარე – დავუშვათ! მაგრამ მაინც, ეს იყო მორიგი რუსული თაობა, და, საეჭვოა, სხვაზე იმდენად უარესი ყოფილიყო, რომ მასზე ლაპარაკი არ ღირდეს. არა, თუ გულწრფელად, ყოველგვარი თავის მოწონების, მაგრამ, ამავე დროს, თავის დამცირების გარეშე გავიხსენებთ, დოსტოვესკიდან გამომდინარე, თუ რა აინტერესებდა „რუსეთის ახალგაზრდობას“ ომამდე და რევოლუციამდე, მინდა ვთქვა, რომ სხვა სიტყვათა, სხვა სახეთა ჭრილში, ისინი დაახლოებით იმავეს ფიქრობდნენ, რასაც ყველა ადამიანი ფიქრობს თქვენსემეტი ან ოცი წლის ასაკში. იყო მგზნებარებაც, სულისკვეთებაც, აღტკინებაც. ლიტერატურასთან კი მათ ჰქონდათ ისეთი სისხლხორცეული, მხურვალე და ინტენსიური კავშირი, რომ დღევანდელ ოცი წლის „ბიჭებს“ ამის შესახებ არც კი სმენიათ. ალბათ, ეს იმიტომ ხდებოდა, რომ ახალგაზრდა გონება ყოველთვის ეძებს ცხოვრების საიდუმლოების გამჟღავნებას, ეძებს სამყაროს ახსნას - და ჩვენი იმდროინდელი ლიტერატურა ამას ჰპირდებოდა, გაღიზიანებას იწვევდა და მთლიანად გამსჭვალული იყო რაღაც თრთოლვით, რომლისთვის თვითონ ვერ პოულობდა განსახიერებას. არა, ჩვენ ასე არ ვშლიდით „ვესების“ ფურცლებს, როგორც ახლა შლიან რომელიმე ჟურნალს, მხოლოდ იმისათვის არა, რომ წაიკითხონ „საინტერესო“ მოთხრობა ან „რიგიანი“ ლექსები: არა, ჩვენ გვეგონა, რომ სადაცაა ფარდა აეხდებოდა რაღაც მნიშვნელოვანს, რომ რაღაც უნდა შეცვლილიყო, და ამას ჩვენ ამ ჟურ-

ნაღის ფურცლებზე ამოვიკითხავდით. მაშინაც კი, როცა ახლა იცი, რომ წყურვილი არ იქნა მოკლული, წყენა მაინც არ რჩება. პირიქით, რჩება მხოლოდ მადლიერების გრძნობა.

მერეჟკოვსკი იყო ამ მოძრაობის ერთ-ერთი დამფუძნებელი, რევოლუციამდელი რუსული ლიტერატურის ამ მიმდინარეობის სულისჩამდგმელი, და სწორედ ეს გვიჩვენებს, თუ რამდენად ნაკლებად დამახასიათებელია მისთვის ზედაპირული და ჭირვეული დასავლურობა ვერლენთან, უაილდთან და თუნდაც პშიბიშევესკისთან. მერეჟკოვსკის გარეშე რუსული მოდერნიზმი შეიძლება დეკადენტობად ქცეულიყო, ამ სიტყვის ჭეშმარიტი გაგებით, და სწორედ მან თავიდანვე შეიტანა მასში სიმკაცრე, სერიოზულობა და სიწმინდე. წიგნი ტოლსტოის და დოსტოევსკის შესახებ ამართლებს სკაბინევესკიზე გალაშქრებას: ფრანგული სონეტების ტრანსკრიფცია რუსულ ყაიდაზე არ ღირდა სკამების მტვრევად, მაგრამ ამის გულისთვის ღირდა. აქ შეინიშნებოდა დაბრუნება რუსული ლიტერატურის დიდ თემებთან, ზოგადად დიდ თემებთან. საზღვრები ფართოვდებოდა, არა მხოლოდ სიტყვით, არამედ საქმით, და, რაც მთავარია, არა მხოლოდ გეოგრაფიულად, არამედ შემოქმედებითად. სხვათა შორის, ამ წიგნს დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა, და ეს მნიშვნელობა დღემდე არ არის ამოწურული. წიგნი რაღაც კუთხით სქემატურია, განსაკუთრებით იმ ნაწილში, რომელიც ეხება ტოლსტოის, მაგრამ მასში მოცემულია „ომის და მშვიდობის“ და „ძმები კარამაზოვების“ ახალი სიღრმისეული ხედვა, რომელიც მოგვიანებით ყველგან გავრცელდა და მუშავდებოდა. ბევრი ჩვენი კრიტიკოსი და ზოგადად მწერალი, ანგარიშს არ უწევს იმას, თუ რამდენად დავალებულად უნდა გრძნობდნენ ისინი თავს მერეჟკოვსკის წინაშე იმიტომ, რომ მას თავის საკუთრებად მიიჩნევენ: ძველი წიგნების ხელმეორედ წაკითხვა ზოგჯერ სასარგებლოა.

* * *

მაგრამ ეს წარსულია, ეს ისტორიაა, ისტორიის დამსახურება.

მერეჟკოვსკის გავლენა, მიუხედავად მთელი მისი გარეგნული მნიშვნელობისა, დარჩა არსებითად შეხლდული. ბევრს არ უყვარდა, მისი ხანგრძლივი ცხოვრების განმავლობაში ბევრი არ ყოფილა მასთან დაახლოებული. აღიარებული იყო,

მაგრამ არ ყოფილა სულისკვეთება, სწრაფვა, ნდობაც კი, მაღალი, რა თქმა უნდა, არა ცხოვრებისეული გაგებით.

მერეჟკოვსკი მარტოსული მწერალია.

ძნელია სხვა სიტყვის მოძებნა, რომელიც მკაფიოდ გამოხატავდა მის არსებით თვისებებს და მის მდგომარეობას რუსულ ლიტერატურაში. იყო მერეჟკოვსკის შინაგან სახეში რაღაც სევდიანი, ცივი და, ამავე დროს, გამმიჯნეული, რაც ადრე თუ გვიან, მის გარშემო სიცარიელეს შექმნიდა. დიახ, მას უზარმაზარი გავლენა ჰქონდა. ის თამაშობდა ყველაზე თვალსაჩინო როლს. მაგრამ არც გავლენა და არც მისი მნიშვნელობა არ გამორიცხავს მარტოობას. მარტოობა უფრო ღრმა იყო. მარტოობა შეიძლებოდა გაგრძელებულიყო მერეჟკოვსკის მოხუცებულობამდე ნებისმიერი კამათის, მოსაზრების, გამოსვლის, პოლემიკის დროს. ერთი შეხედვით, თითქოს აქტიურ საქმიანობას ეწეოდა. ყურს მიუგდებ მის დაწერილ თუ ნათქვამ სიტყვებს, სულ ერთია, და უცებ გრძნობ, რომ ყველაფერი ეს თანდაყოლილი, ორგანულად გამოუსწორებლად „მიღმა“ ... ძნელია გარკვევა, რის მიღმა. ბუნებრივია იმის თქმა, რომ „ცხოვრების მიღმა“, მაგრამ, როგორც ოდესღაც იკითხეს „რა არის ჭეშმარიტება?“, ასევე შეიძლება საკუთარ თავს ჰკითხო: „რა არის ცხოვრება?“ ნუთუ ის, რაც ასე ადევლებდა მერეჟკოვსკის, არ იყო ცხოვრება? ნუთუ ცხოვრება მხოლოდ ნატაშა როსტოვას ბავშვის ყვითელი ჩვარია? და ყველა ეს მიხვედრილობა, მინიშნება, მოგონება, წინასწარმეტყველება და დაპირება, თუნდაც ყველაზე განწყნებული, – სხვა რამეა?

არა, თავი დავანებოთ ბუნდოვან, ყველაფრის გადამფარველ ცნებას ცხოვრების შესახებ. მაგრამ რადგან შემთხვევით გავიხსენეთ ტოლსტოი, მის მაგალითზე შეიძლება ზოგი რამის განმარტება ... ტოლსტოი, მართლაც, ყველაზე ნაკლებად იყო „მიღმა“ («вне»). ტოლსტოი ყველგან და ყოველთვის ადამიანებთან არის. მერეჟკოვსკი ერთადერთია ბოლო დროის დიდ რუს მწერალთა შორის, რომლის სულიერმა განვითარებამ ტოლსტოის გარეშე ჩაიარა. სხვებში გაუცხოება მაცდუნებელი და ზედაპირულია. მაგალითად, ბლოკის სიცოცხლეში პარადოქსულად მოეჩვენებოდათ იმის მტკიცება, რომ „დეკადენტი“ პოეტი პირდაპირ არის დამოკიდებული ტოლსტოიზე, და ტოლსტოი, რა თქმა უნდა, გულიანად იცინებდა „ღამის საათებზე“, როგორც იცინოდა ბოდლერის და იბსენის კითხ-

ვის დროს. მაგრამ ზნეობრივი მემკვიდრეობითობა სახეზეა, ზედაპირული უფრო ბლოკსა და ვლადიმერ სოლოვიოვს შორის არსებული კავშირია. სხვადასხვა ფორმით ტოლსტოის გავლენა განსაკუთრებული ყურადღების შედეგად ყველა მწერლის შემოქმედებაში შეიძლება გამოვლინდეს, მაგრამ არა მერეჟკოვსკის. აქ უჭკველად განხეთქილება იგრძნობა, განხეთქილებაც კი არა, არამედ რაღაც მუდმივი იგნორირება, რომელიც ჩემ მტრობაში გადადის. ხშირად, როდესაც მერეჟკოვსკის კითხულობ, გგონია, რომ სწორედ ტოლსტოის ეკამათება, რა შორსაც არ უნდა იყოს მისგან, და თითქოს სწორედ მასთან ასწორებს დიდი ხნის უჩინარ ანგარიშს.

სხვათა შორის, შესანიშნავი მოთხრობა არსებობს იმის შესახებ, თუ როგორ ეწვია მერეჟკოვსკი ტოლსტოის იასნაია პოლიანაში, მოთხრობა, რომელიც რამდენჯერმე მოვისმინე ზ. ვიპიუსისგან. როგორც ჩანს, ეს სცენა მეხსიერებაში ჩარჩა.

საღამოს ტოლსტოი, საერთო საუბრის შემდეგ დაემშვიდობა სტუმრებს და მშვიდობიანი ღამე უსურვა, შეჩერდა კარებში, და ნახევრად შებრუნებულმა, დაჟინებით და ყურადღებით, თავისი გამჭოლი, ღრმად ჩასმული თვალებით შეხედა მერეჟკოვსკის. „შიშმა შემიპყრო, – იხსენებდა ზინაიდა ნიკოლაევიჩა. – რატომ უყურებს ასე დიმიტრის?“

თავს უფლებას მივცემ და ვარაუდს გამოვთქვამ: ტოლსტოი მერეჟკოვსკის ცნობისმოყვარეობით უყურებდა, როგორც ხარბი, გაუმაძღარი მხატვარი, რომელიც თითქოს რაღაც ისეთს შეხვდა, რაც მანამდე არასოდეს ენახა. ანგარიშიუცემლად, შეიძლება, ეძებდა სიტყვებს, ეპითეტებს: „როგორ შეიძლება მისი უკეთესად აღწერა“. თავის გენიალურ ჩვეულებრიობაში, როგორც გაათმაგებელი სიცოცხლისუნარიანობის მქონე საშუალო ადამიანი, ის ეცნობოდა იშვიათ გამონაკლისს, და, ალბათ, მასში გრძნობდა დაუძლეველ, აუღელვებელ, შეუპოვარ მტრობას. სხვაგვარად არც შეიძლებოდა ყოფილიყო, განსხვავებული ხასიათების გამო. დაახლოებით იგივეა გამოსახული ერთ-ერთ ძველ გრაფიურაზე, სადაც დღე ხვდება ღამეს.

* * *

მერეჟკოვსკისთან ყველაფერზე შეიძლებოდა საუბარი. ომის გარდუვალობაზე, მილიუკოვის ბოლო სტატიაზე, ბოლშევიკებზე და ჰიტლერზე, იმის შესახებ, გაიაზრეს თუ არა ფრანგ-

მა ტრაგიკოსმა პოეტებმა ბერძენი პოეტების შემოქმედება და მოძველდა თუ არა ჩაადავენი... საუბარი ყოველთვის გარკვეულ, საკმაოდ მაღალ დონეზე მიმდინარეობდა, და ადამიანები მასთან ურთიერთობისას, თავისდა შეუმჩნეველად „ძალას იკრეფდნენ“. საუბრის საგანი ყოველთვის განსხვავებული იყო.

მაგრამ, თუ საუბარი ნამდვილად ხმამაღალი იყო, თუ მასში დაძაბულობა იგრძნობოდა, ადრე თუ გვიან, ის მაინც გადაუხვევდა მერეჟკოვსთვის საინტერესო ერთ და მუდმივ თემაზე – სახარების არსსა და მნიშვნელობაზე. სანამ ეს სიტყვა არ იყო წარმოთქმული, კამათი ზედაპირულ ხასიათს ატარებდა, და თანამოსაუბრენი გრძნობდნენ, რომ ისინი დამალობანას თამაშობდნენ.

მერეჟკოვსკი, რა თქმა უნდა, სახარებაზე მთელი თავისი ცხოვრება ფიქრობდა და „უცნობ იესომდე“ მთელი თავისი ძველი აზრთწყობით და გატაცებით მიდიოდა, შორიდან შეჰყურებდა მას, როგორც დაგვირგვინებას და მიზანს. ზოგჯერ ადგილი ჰქონდა, ერთი შეხედვით, გაუგებარ გადახვევებს. მაგალითად, მისი ერთ-ერთი უკანასკნელი გადახვევა იყო ნაპოლეონისეული, მაგრამ მერეჟკოვსკის ცნობიერებაში ისინი არ წარმოადგენდნენ ძირითადი შეხედულებებიდან გადახრას. პირიქით, ყველაფერს ერთადერთი მნიშვნელოვანი თემისთვის უნდა მოეფინა ნათელი და მოემზადებინა მოთხრობა და მსჯელობა იმის შესახებ, თუ რა მოხდა პალესტინაში ცხრამეტი საუკუნის წინ. არ არსებობს მწერალი, რომელიც მასზე მეტად იქნებოდა ერთი აზრით შეპყრობილი. მას არც თავის შეკავება უწევდა და არც „ყოფიერების შთაბეჭდილებებთან“ ბრძოლა: ცხოვრება მისთვის იყო არა ის, რაც არის, არამედ ის, რაც უნდა იყოს. ის მზად იყო გაემეორებინა: „მით უარესი ფაქტებისათვის“, თუ ისეთ რამეს ნახავდა, რაც არ ჯდებოდა მის სქემატურად მწყობრ, რატომღაც ზედმეტად მწყობრ! – ისტორიულ ვარაუდში. ის ხედავდა მხოლოდ იმას, რაც მის სქემაში ჯდებოდა, ასე რომ გაუგებრობას და სირთულეს ადგილი არ ჰქონდა.

სახარებისადმი დამოკიდებულებაში, სახარების მისეულ განმარტებაში გაკვირვებას იწვევს, რომ ის ამ წიგნს უკარგავს ადამიანურობას. ალბათ, შემთხვევითი არ არის, რომ მის „უცნობ იესოში“ ასეთი გულუხვობით მიმოფანტულია რეალისტური დეტალები: ეს დათმობაა, მოწყალება, შესაძლოა, ეშმაკობაც კი. მერეჟკოვსკის სჭირდებოდა თავისი ჩანაფიქრის ძირი-

თადი იდეების არგამჟღავნება, ამიტომ მან თხრობაში შეიტანა ცხოვრებისეული კოლორიტი, რათა თვალშისაცემი არ ყოფილიყო ის სიცივე, რომელიც მის ნაწარმოებში იგრძნობოდა. თითქოს, ერთი შეხედვით, ადამიანებთან სიახლოვე შენარჩუნებულია, ხაზგასმულიც კია. მაგრამ სახარებას მეტი ვერაფრისათვის შეიყვარებ, მიუხედავად დეკორატიული „ბაბუაწვერისა ფეხებთან“ და სხვა მოკაზმულობისა. სახარებაც იქვეა გადატანილი, რომელიც მიუწვდომელ „მიღმაში“, ხოლო ხსნის დოგმა იმავე სიმადლეებიდანაა გამოცხადებული, მაგრამ იმდენად არა როგორც დაპირება, რამდენად როგორც უცვლელი, უცილობელი, სისრულეში მოსაყვანი განაჩენი. ცოტაც და, შეიძლება მოგინდეს ქრისტიანობისათვის „ბილეთის დაბრუნება“, თუ ნამდვილად ასეთია ქრისტიანობა!

„რა გამიკეთებია ამ ქვეყანაზე? სახარებას ვკითხულობდი“. ეს მერეჟკოვსკის ერთ-ერთი აღიარებაა „უცნობ იესოში“, რომელშიც მან განსაკუთრებული სიზუსტით და უტყუარობით გამოხატა საკუთარი თავი, მისი შემოქმედებითი მენტალიტეტი და ტონი.

მაგრამ შეიძლება ჭეშმარიტმა ქრისტიანმა, როგორადაც ყოველთვის მიიჩნევდა თავს მერეჟკოვსკი, სახარება მხოლოდ იკითხოვს? ნუთუ სახარებას შეიძლება მთლიანად „ბოლომდე“ ჩაწვდეს და მისი წაკითხვით შემოიფარგლოს? მერეჟკოვსკის, ალბათ, წამოსცდა: საეჭვოა, მას დაჟინებით ემტკიცებინა, რომ მზად არის წიგნის წაკითხვა თავის ცხოვრების მთავარ საქმედ მიიჩნიოს. მაგრამ შემთხვევითი არ არის, რომ მას სწორედ მაშინ წამოსცდა, სწორედ ასე ... ნაჩქარევ, შეუმოწმებლად წარმოთქმულ დასკვნებს, როგორც წესი, გამოხატავენ დაუდევარი, ნაჩქარევად შერჩეული სიტყვებით. ეს სიტყვები კი ნათქვამია ხანგრძლივი გამოძახილით, ლამაზი და მკაცრი სიმარტივით, რომელსაც მერეჟკოვსკი ყოველთვის ვერ აღწევს. როგორც ჩანს, ამ იდეამ ააღელვა, და ანგარიშიუცემლად, მთელი არსებით, მან უპასუხა: დიახ, ასეა! დიახ, სახარებას ვკითხულობდი, მინდა მთელი სიცოცხლე ვიკითხო და მასზე ვიფიქრო! მიუხედავად იმისა, რომ ეს წიგნი საქმისკენა მიმართული, მიუხედავად იმისა, რომ მხოლოდ „კეთებაში“ ვლინდება მისი მოკრძალების სიდიადე, მისი იდეური სიღარიბის უკვდავება, სხვა რამეზე გარდა კითხვისა, არ დარჩა არც დრო და არც ენერჯია. წიგნი ათჯერ, ასჯერ იქნა წაკითხული, მაგრამ მაინც ვერ შეძლო „აღმოცენება“. დამჯერმა შეიღმა

არც ერთი დღით არ მიატოვა მამა, არ გაემგზავრა, როგორც ის, მეორე, იმის სანახავად, თუ რა ხდება იქ, მამის მინდვრებსა და ჭალებს იქით, და ვერ განიცადა დაბრუნების და პატივის ბედნიერება.

როზანოვმა, რომელიც კარგად იცნობდა მერეჟკოვსკის და ყურადღებით აკვირდებოდა მას, მის შესახებ თქვა: „ცოტა ვინმე თუა რუს მწერლებს შორის, ვინც თავის სულში მიიღო ამდენი მწუხარება, როგორც მან“. ეს სრული სიმართლეა. მერეჟკოვსკის მწუხარება პირვანდელ, ბუნებრივ ხასიათს ატარებს, რომელიც მთელ მის მეტაფიზიკას ეწინააღმდეგება. ხსნა მიღწეულია, ფინალური ჰარმონია გარდაუვალია, ყველა საიდუმლო გახსნილი, თითქოს მხოლოდ ისღა დარჩა, რომ ისა-რო და იმხიარულო, როგორიც არ უნდა იყოს ცხოვრების დროებითი გასაჭირი! მაგრამ თუ დანამდვილებით „სტილი - ადამიანი“, მერეჟკოვსკი მის მომავალ მიღწევებსა და გამარჯვებებში თითქოს არ იყო დარწმუნებული. სიტყვების მნიშვნელობა მას ერთი აქვს, სიტყვების ტონი კი სრულიად განსხვავებული, მაგრამ ხომ შეიძლება ნებისმიერი მნიშვნელობის გამოგონება, ტონი კი თავისით მოდის.

* * *

რაც უფრო შორს და ძალდაუტანებლად უღრმავდებოდა მერეჟკოვსკი თავის მეტაფიზიკურ ჯურღმულში — ეხებოდა ეს სამთა საიდუმლოებას, მამისა და ძის ურთიერთობებს — მით უფრო ხშირად იხსენებსდა ერთს სახელს: სმერდიაკოვს.

ის, ვინც არ მიჰყვება მას მის ექსკურსიებში, სმერდიაკოვია: „სიმართლე არ არის დაწერილი!“ ვინც მერყეობს, ვისაც ეჭვი შეაქვს — სმერდიაკოვია. არაფერი არ გვრის მერეჟკოვსკის ისეთ დიდ სიამოვნებას, როგორც ადამიანის გონების, „მცირე გონების“ ბოროტად დაცინვა, უპირისპირებს მას „სიბრძნეს“, რომელიც მზად არის ფანტაზიასთან ნებისმიერ გარიგებაზე. ალბათ, უნდა ვივარაუდოთ, რომ ადამიანის შექმნისას ღმერთი არ აპირებდა მისთვის გონების მინიჭებას. როგორც ჩანს, გონება ადამიანს მისცა ცბიერმა სატანამ.

თუმცა, ეს ძველი კამათია. მერეჟკოვსკი, რა თქმა უნდა, უპასუხებდა, რომ საჭიროა არჩევანის გაკეთება ქრისტესა და მის მტრებს შორის, რომ „სიბრძნე“ ქრისტეს მხარეზეა, „გონება“ კი მის წინააღმდეგ, რომ ასეთ პირობებში შემწყნარებლობა არ არსებობს ... რა გაეწყობა, დაჯუშვათ! მაგრამ, ნუთუ

მერეჟკოვსკი ვერ ხედავდა სარწმუნოების სიძნელეებს ჩვენს დროში, მის სამწუხარო მიუწვდომლობას მრავალი გულწრფელი და ბუნებით რელიგიური ადამიანისათვის? „გონება ეძებს ღვთაებას, ხოლო გული მას ვერ პოულობს“. პირიქითაც ხდება: გული ეძებს, მაგრამ გონება ვერ პოულობს. ლანძღვა კი იწვევს ძიების შეწყვეტას.

ეს რომ ასე მარტივი ყოფილიყო, როგორც მერეჟკოვსკი გვთავაზობს: „აღარ მინდა რაიმეში ეჭვის შეტანა, ლეგენდას მივიჩნევ როგორც უტყუარობას, მწამს სასწაულისა და საიდუმლოების ... და აღარ მინდა ვიყო სმერდიაკოვი!“ მაგრამ მხოლოდ სურვილი არ კმარა. გონება, ბედშავი „მცირე გონება“, ბოლო ათწლეულების მანძილზე საკმაოდ დამცირებული და შელახული, ალბათ, წავიდოდა კომპრომისზე, მაგრამ სისხლი აღარ ჩქევს რწმენისათვის, – ნამდვილი უწინდელი რწმენისათვის, გოთიკური ტაძრებისათვის, ჯვაროსნული ლაშქრობებისათვის, ზმანებისათვის, იმქვეყნიური საიდუმლოების ღია და საერთო აღსარებისათვის, – რაღაც მეტისმეტად ნათელი და უდაბურია სამყარო ყველაფერ ამისათვის. თენდება, ღამის შთაგონება დაიღია, საჭიროა გონს მოგება, ირგვლივ მიმოხედვა, ადგილის დათმობა ფხიზელი საზრუნავისთვის, უბრალო, თუნდაც შედარებით უკბილო აზრებისათვის. ამიტომაც არის ქრისტიანობა საფრთხეში. ხოლო მერეჟკოვსკი, მისი დამცველი, თავისი დაცინვით და შეურაცხყოფით ხელს ჰკრავს ადამიანებს, რომლებიც ფიქრში წასულები, შუა გზაზე გაჩერდნენ ...

„იესოს“ ყოველ სიტყვაში, ყოველ გვერდზე იგი თითქოს ამბობს: „საქმე მორალში არ არის. მორალი მხოლოდ დანართია, შედეგი, დასკვნა, მთელი საქმე მეტაფიზიკაშია“.

რა გაეწყობა, ესეც დაუშვავთ! დავეთანხმოთ, კამათი რომ უფრო მარტივი გაეხადოთ, რომ ქრისტიანობა, უპირველეს ყოვლისა, მეტაფიზიკაა, და მხოლოდ შემდეგ მორალი. მაგრამ, მაინც ხომ მორალია. მაცხოვარი ხომ მასწავლებელიც იყო.

მაშინ რატომღა უხარია მერეჟკოვსკის სახარების მორალის ყოველი მარცხი და შერცხვენა, რატომ ზეიმობს ყოველთვის, როდესაც სისხლზე სისხლით პასუხობენ და ბოროტებაზე ბოროტებით. რატომ ეამება მის გულს ძალადობა? რატომ ყვება აღტაცებით თავის წიგნში იმის შესახებ, თუ როგორ გამოავლო იესომ ტაძრიდან ვაჭრები, და როგორ გამოსცემდა ხმას და იკლაკნებოდა მის ხელში მათრახი? როგორ შეეძლო

მას დაეწერა ასეთი სიტყვები, თუნდაც იმ „არამზადების“ მისამართით, „რომლებიც სამყარო ხელში ჩაიგდეს“: „ო, რომ ვიცოდე, რომ უფლის შოლტი ერთ–ერთ მათგანს მოხვდა სახეში, რა ნუგეში იქნებოდა ეს ჩემთვის!“

ეს „ნუგეში“ ისმის ისეთ აუტანელ დისონანსად, ისეთ ველურ კივილად სახარების ტექსტების განმარტებისას, რომ განხეთქილების ატანა შეუძლებელი ხდება. შეიძლება, ტოლსტოის „ბოროტებისადმი წინაღუდგომლობა“ ქრისტიანობა არ არის. მაგრამ, არც ეს არ არის ქრისტიანობა, ათასჯერ უფრო ნაკლები ქრისტიანობაა, ვიდრე ის, რასაც ტოლსტოი ქადაგებდა.

ბოროტებისადმი წინაღუდგომლობა, რა თქმა უნდა, მჭიდროდ არის დაკავშირებული ანარქიულ იდეალთან, და ამ იდეალის გარეშე ყოველგვარ მნიშვნელობას კარგავს. რარიგ მოხერხებულიც არ უნდა ყოფილიყვნენ სახარების სახელმწიფოებრივად მოაზროვნე კომენტატორები, ისინი მაინც ვერ შეძლებდნენ იმ ფაქტის დამალვას, რომელმაც განაცვიფრა ტოლსტოი და რომელიც შავით თეთრზე წერია წმინდა წერილში, და, ალბათ, სწორედ ასეთი ფაქტები აგულიანებენ ცნობილ თანამედროვე მკვლევარებს, განსაკუთრებით კათოლიკობიდან გამოსულთ, ამტკიცონ რენანის საპირისპიროდ, რომ სახარებისეული სწავლება გათვლილი იყო არა საუკუნეებზე, არამედ რამდენიმე დღესა თუ თვეზე, რომელიც რჩებოდა სამყაროს დასასრულამდე ... მერეჟკოვსკის პოზიციაში განცვიფრებას იწვევს არა თავად „წინააღმდეგობის გაწევის“ მოწოდება – მოწოდება გარდაუვალი, – თუ სამყარო არ დასრულდა და დასრულებას არ აპირებს, არამედ სრულიად სხვა რამ: რაღაც საკმაოდ ზერელე „არის აღტაცება ბრძოლაში“, შერკინებაზე სიხარულით დათანხმება ნაცვლად მისი გარდაუვალობის ტრაგიკული გაცნობიერებისა. შეშფოთებას იწვევს ის, რომ, თუ ადამიანი ერთხელ დაადგა ამ სახიფათო გზას, მას უკვე აღარ შესწევს უნარი გაარჩიოს, სად არის უფლის შოლტი და სად უბრალოდ შოლტი, რომელსაც არავითარი შეხება არ აქვს არც განგებასთან, არც წინასწარ დადგენილ ჰარმონიასთან. მერეჟკოვსკი საუბრობს „ღვთისმოსავი თაღლითების და უგუნურების შესახებ, ყველას შესახებ, ვინც მარჯვენა ღოყაში სილის გამწნელს მეორე ღოყა მიუშვირა, მაგრამ არა თავისი, არამედ სხვისი“. ამ საეჭვო ირონიულ ფრაზაში იმალება არა იმდენად წყენა საბრალო „სხვე-

ბის“ გამო, რამდენადაც ზრუნვა იმის შესახებ, რომ საერთოდ არ მიუშვირონ ლოყა. და იწყება ქრისტესთან კამათი, ზუსტად ისეთი, როგორც სოლოვიოვის „სამ საუბარში“, სადაც ღვთისმოსიში, მაგრამ თითქოს ჭკუიდან შეშლილი, დაბრმავებული, სმენადაკარგული ავტორი ვერ ხედავს და არ ესმის, კაცმა რომ თქვას, ვის ელაპარაკება, ტოლსტოის გვერდის ავლით, ასე მოხდენილად, ვისთან პოლემიზირებს ასე გონებამახვილურად და ბრწინვალედ. „დრაკონის წინაშე ჯვარიც და ხმალიც არაფრით არ განსხვავდება“. შესაძლოა! უბედურება მხოლოდ იმაშია, რომ ასეთი განწყობის გაბატონებისას ადამიანს დრაკონი ყველგან ელანდება, და ხმალი ყოველთვის მომარჯვებული აქვს. ასე ვთქვათ, „ყოველი შემთხვევისთვის“.

* * *

როზანოვი, როგორც თავად მერეჟოვსკი აღნიშნავდა, ყოველთვის იყო მერეჟოვსკის „მტერი-მეგობარი“, და შეიძლება, თემას რომ არ გადაუხვიოთ, გავიხსენოთ მისი „ბნელი სახე“. ამ შესანიშნავ წიგნში ვიღაცის კერძო წერილია მოყვანილი, რამდენადაც მახსოვს, ავტორის მითითების გარეშე, რომელიც დაწერილია ენების შაბათის საღამოს. არის ამ წერილში სიტყვები „პატარა თეთრი კაბების შესახებ, რომლებიც მალე უპატარავდებათ“.

წერილი ძალიან სევდიანია. დამწერმა იცის, რომ ახლა დაიწყება ცისკრის ლოცვა, გაზაფხულის ნათელი დამე, ხალხი შეიკრიბება ეკლესიაში უდიდესი საოცრების სადიდებლად, აგიზგიზდება სანთლები, ეკლესიას თეთრად მოფინებიან გოგონების ეს საყვარელი „კაბები“, ნდობის და უმანკოების სიმბოლო. მაგრამ, თუ საოცრება არ ყოფილა? თუ არაფრის იმედი არ არის? წინ კი მხოლოდ სიკვდილია? თუ მაშინ, იქაც ყველაფერი სიკვდილით დამთავრდა?

არ შეიძლება ჭეშმარიტებაზე თვალის დახუჭვა. არ შეიძლება იმაში დარწმუნება, რომ ასეთი კითხვა ქრისტიანისათვის უაზრო, ან, როგორც მერეჟოვსკი აღნიშნავს, „მკრეხელური და შეუსაბამო“. „მკრეხელური და შეუსაბამო“ ის იყო ქრისტიანობის პირველ საუკუნეებში, მაგრამ მას შემდეგ, რაც ადამიანებმა მრავალი ფიქრის და იმის შემდეგ, რაც გაიგეს, მას შემდეგ, რაზეც მათ გული აუცრუვდათ, ეს კითხვა აღარ იყო მათთვის არა თუ უაზრო, არამედ მკრეხელურიც. არ შეიძლება, რა თქმა უნდა, ის მივიჩნიოთ როგორც აუცილებელი, აკ-

ვიატებული. მაგრამ თუ მაინც თავში მოგივიდა და შეგაცბუნა, სისუსტე სწორედ მის თავიდან მოშორებაშია, – მკრეხელობაა, უთქვამთ, და სხვა არაფერი! ქრისტიანობის უკანასკნელი ბურჯი სწორედ ის ადამიანები არიან, ვინც არა მხოლოდ იციან ეს კითხვა, არამედ პასუხის გაცემისას არ მერყეობენ. ქრისტიანობის დამფუძნებლის უკანასკნელი, უერთგულესი მეგობრები არიან ისინი, ვინც წინასწარ თანახმა არიან უანგარო გმირობაზე, რომელიც არ ჰპირდება არავითარ იმპეკნიურ ნეტარებას: თანახმა არიან სრული ერთგულების შენარჩუნებაზე, თუნდაც აუცილებელი ყოფილიყო უარის თქმა ქრისტიანობის ყველაზე ძვირფას იმედზე. თუნდაც მაშინ, თუ ქრისტიანობაში არ არის სიკვდილზე გამარჯვება, რომელსაც ჰპირდება.

„მკრეხელობაა, უაზრობა!“ – თითქმის ყვირის მერეჟკოვსკი. თუ ეს ასეა, ამბობს აღშფოთებით, მაშინ „სამყაროში უზენაესმა ისე მოიტყუა თავი, როგორც არავის არასოდეს არ მოუტყუებია!“ მაშინ მისთვის უაზრობად იქცევა თვითონ სახარების შინაარსი. ფაქტობრივად, თუ დავფიქრდებით, მერეჟკოვსკი უღტიმატუმს უყენებს ქრისტეს: „იყოს ისეთი, როგორც აღიარეს ის მორწმუნებმა“. თუ მორწმუნეები შეცდნენ, მაშინ ყველაფერი ინგრევა და მათ მიერ აღიარებული სწავლება „საბედისწერო შეცდომაა“. ისინი კი, ვინც მზად იყვნენ მომკვლარიყვნენ გარდაცვლილთან ერთად, მიუხედავად იმისა, თუ არ იყვნენ დარწმუნებული, რომ მათ ელით მკვდრეთით აღდგომა, ისინი საზიზღარი განდგომილები, მოღალატეები, მშიშრები და მატყუარები არიან. არ არსებობს ისეთი საღანძღავი სიტყვა, რომელსაც მერეჟკოვსკი მათთვის მიიჩნევდა ძალიან სასტიკად.

არაერთხელ მომისმენია მერეჟკოვსკის მსჯელობა ამ თემაზე, მანამდე და მის შემდეგაც, როდესაც ისინი მოვძებნე „უცნობ იესოში“. ზოგჯერ საჯარო გამოსვლებისას „მწვანე ლამფაში“ ის „განდგომილებსა და მოღალატეებს“ ემუქრებოდა, რაც თითქმის ყოველთვის შემაწუხებელი იყო, მიუხედავად მისი შეუდარებელი მტკვრმეტყველებისა: ესტრადა, თავმჯდომარის ზანზალაკი, მოწვენილი ქაღალატონები პირველ რიგში, ადელეგებული „წინა ორატორი“, რომელსაც, როგორც მიღებულია, არ მისცეს საკუთარი აზრის ბოლომდე გამოხატვის საშუალება, ხოლო მერეჟკოვსკი, თითქოს მორიგ მსოფლიო საეკლესიო კრებაზე, ორატორობს ისეთ საკითხებზე, რომელ-

ზეც საჭიროა და უნდა იფიქრო, მაგრამ რატომღაც უხერხულია ამაზე დებატების მოწყობა. კიდევ ერთხელ ვიტყვი, რომ ის ისეთი ორატორი იყო, როგორც მთელი ცხოვრების მანძილზე არ მომისმენია: წინდაწინ მომზადებულ მოხსენებებს მოსაწყენად კითხულობდა, მაგრამ ზოგჯერ, სადამოს დასრულების წინ, როდესაც მას წააქეზებდნენ ან ააღელვებდნენ, ისე ლაპარაკობდა, რომ უბრალო მოკვდავებს მხოლოდ ის დარჩენოდა „ესმინა სერაფიმის არფისათვის“. მაგრამ მაინც ეს თამაში იყო, წარმოდგენა, როგორც ყველა საჯარო კრება, და უკეთესი იქნებოდა სხვა თემაზე ელაპარაკა, სხვა საბაბი მოეხსნა!

მაგრამ აქ შესაძლებელია აზრთა სხვაობა, და არ ღირს მათ განხილვაში ჩადრმავება. მერეუკოვსკის მოსმენისას, როდესაც ამის საშუალება იყო, და მისი ხელახლა წაკითხვისას, რაც დღესაც ხდება, გაოცებას იწვევდა: ნუთუ ის ნამდვილად არის ასე მტკიცედ დარწმუნებული იმაში, რასაც ქადაგებს? ნუთუ არ შეჰპარვია და არ აქვს ეჭვი? და თუ ჰქონდა, ხომ არ შეიძლება არ ესმოდეს, რა რისკს ეწევა? არ შეიძლება არ ესმოდეს, რაზე ამბობს უარს, თუ ეჭვები საფუძვლიანი გამოდგებოდა? მაგრამ ასეთი რამის კითხვა მერეუკოვსკისთვის პირისპირაც შეუძლებელი იყო. ის ხელს აიქნევდა და იმავე სიტყვების გამეორებას დაიწყო: უაზრობა, მკრეხელობა, მოღალატეობა.

* * *

ამ ჩანაწერებს არ აქვთ არც სისტემატურობის, არც სისრულის პრეტენზია, ისევე როგორც მასში არ არის მერეუკოვსკის რამდენადმე დასრულებული დახასიათება.

მაგრამ შეცდომა იქნებოდა მხოლოდ აზრთა სხვაობაზე გაჩერება, წერტილის დასმა, და სხვა რამეზე, უფრო ზოგადზე რაიმე არ გვეთქვა, რაც ძნელად ექვემდებარება ზუსტ განსაზღვრას. უნდა დავამატო, რომ ეს „ზოგადი“ ჩემს მეხსიერებაში შეიქმნა უფრო მერეუკოვსკისთან შეხვედრებისა და საუბრების შთაბეჭდილებების, ვიდრე მისი წიგნების შედეგად. მის ადრინდელ წიგნებში, რა თქმა უნდა, ბევრი რამ იყო ღირებული, თუმცა მიეკუთვნებიან „ისტორიული დამსახურების“ სფეროს. ემიგრანტული პერიოდის წიგნებში ღირებული ნაკლებადაა, და თავად მერეუკოვსკის სწრაფვა დაეახლოვებინა მეცნიერება და პოეზიის მშვენიერება ვერ დააკმაყოფილებს

ვერც ჭეშმარიტ მეცნიერებს, ვერც ცოტაოდენ მომთხოვნ პოეტებს...

თუმცა საოცარი ადამიანი იყო, სრულიად არ ჰგავდა სხვა ადამიანებს, შინაგანად განმარტოებული, უკიდურესად უცნაური, — რა თქმა უნდა, ამით იყო გამოწვეული მისი მარტოობა. მიხედვით მასთან გულში, უსიტყვოდ კამათი, არა მარტო სიტყვიერად ან ბეჭდურად, იყო შემთხვევები, როდესაც გული მომდიოდა მასზე, და საკუთარ თავს ვპირდებოდი, რომ „სამუდამოდ დავშორებოდი“ მას ... ამისათვის მრავალი მიზეზი არსებობდა, მათ გარდა, რომლებსაც ახლა შევხვებ. მაგრამ შემდეგ დროულად მახსენდებოდა და თავს ვიდანაშაულებდი: იყო მაინც მერეუკოვსკიში რაღაც, რაც გიზიდავდა, და არ შეიძლებოდა ეს არ გეგრძნო!

მოსუცებულობამდე შეინარჩუნა მან, შეიძლება „დეკადენტობას“ გადაარჩინა, რომელიც ალბათ სწორედ ამიტომ შეესაბამებოდა მის გემოვნებას, სულის „გამკვრივებას“ და „გათქვირივისადმი“ ზიზღი, ინსტიქტური მტრული დამოკიდებულება ცხოვრებისეული უდარდებლობისადმი, მახვილი სმენა იმის მიმართ, რასაც ბუნდოვნად, სიტყვის ნიცშეანური მნიშვნელობით შეიძლება ვუწოდოთ მუსიკა. თავისი ზოგიერთი თვისებით მერეუკოვსკი ჭეშმარიტად რუსი ადამიანი იყო. მაგრამ იგი ანგარიშმიუცემლად ვერ ურიგდებოდა ზოგიერთ თვისებას, რომელიც, სამწუხაროდ, ასევე ტიპური რუსული იყო: მახსოვს, ერთხელ მან წიგნი გადაშალა, დაიწყო რაღაცის ხმამაღლა კითხვა, დაახლოებით ასეთ სტილში: „აბა, ძამია, გადავკრათ კიდევ ერთი ... ქაშაყთან ერთად, ჰა?“, და მოულოდნელი ზიზღით მოისროლა წიგნი. მისი „ანტი-ძამიის“ შინაგანი მენტალობა ისეთი თვალნათელი იყო, რომ ჩვენი მშობლიური ყველა ტიპის გულლია და გულგახსნილი ბიჭი გაუბროდა მას. ერთხელ მერეუკოვსკიმ დაუფარავი თანაგრძნობით თქვა ჩაადაევზე, რომ ის იყო პირველი რუსი ემიგრანტი, — ძალიან ზუსტი და ძალიან ღრმად ნათქვამია! მაგრამ, არსებითად, ბუნებით ემიგრანტი თავადაც იყო, რადგან, მიუხედავად პოლიტიკური წყობისა, ის რუსეთში თავს მყუდროდ არ გრძნობდა, შიში ჰქონდა. ხოლო თუ სადმე თავისუფლად გრძნობდა თავს, მხოლოდ პეტერბურგში, სადაც ძვალ-რბილში გამჯდარი რუსული „ძამიას“ სულიერი ტონალობა იშვიათად თუ აღწევდა.

მაგრამ სწორედ ეს იზიდავდა მასში. ბლოკმა, რომელიც ხელავდა მერეუკოვსკის ყველა ნაკლოვანებას, მაგრამ, ანდრეი

ბელისგან განსხვავებით, მტკიცე, ერთგულმა ადამიანმა, რომელსაც არ ახასიათებდა ცბიერება და ვინმეს დაცინვის მზადყოფნა, ჩაწერა დღიურში, რომ ერთი შეკრების შემდეგ მას უნდოდა ხელზე ეკოცნა მერეჟკოვსკისთვის, იმიტომ რომ ის „ყველა ადრიანოვზე“ მაღლა დგას. ამ ჩანაწერის გაშიფრვა ძნელი არ არის, რადგან ყველას, ვინც მას იცნობდა, სურვილი ჰქონდა მოეკითხა და მადლობა ეთქვა მისთვის. რატომ? მხოლოდ წარსულის გამო არა. ლიტერატურისა და ცხოვრების ორგანული, მუსიკალურად აღქმისათვის. მუსიკის დასაცავად გამოვლენილი სიმტკიცისათვის. მუდმივი, უსიტყვო საყვედურისთვის, რომელსაც ის უცხადებდა ყოველდღიურობას და ობივატელობას, რა ფორმითაც არ უნდა გამოვლენილიყვნენ ისინი. ყურადღების გამო მხოლოდ იმის მიმართ, რაც იმსახურებდა ყურადღებას, ინტერესის გამო იმის მიმართ, რაც ღირდა დაინტერესებად. წვრილმანებისადმი გულმავიწყობის გამო, საზოგადოებაში ნელნელა დავიწყების გამო, რომელიც წვრილმანებით იყო დაკავებული. სევდის გამო, რომელიც „მხიარულებაზე სპეტაკი და მშვენიერია“ და ყველაფერს აკეთილშობილებს.

სიტყვები თითქოს ბუნდოვანია. მაგრამ, რაც მერეჟკოვსკიში იყო საუკეთესო, და რაც ბლოკმა იგრძნო, არც ის არის ბოლომდე ნათელი. გამონათქვამების ფორმალური სიზუსტე შეიძლება მოიძებნოს მის შესახებ მოგონებებში, მაგრამ აღმოჩნდეს მაცდუნებელი და ძალიან დაგვაცდლოს მას.

თარგმნა ირინა ჯიშკარიანმა